

Makara Zsuzsanna

**A média szabályozása
Lengyelországban**

Budapest, 2010. szeptember, 60. szám

ISSN 1788-134X
ISBN 978-615-5020-12-4

Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet
Budapest, 1021 Hűvösvölgyi út 95.
Felelős kiadó: Nahimi Péter igazgató
Borítóterv: Czakó Zsolt
Nyomdai munkák:
Műegyetemi Kiadó
Felelős vezető: Wintermantel Zsolt
www.kiado.bme.hu

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. Alkotmányos alapok, szabályozási környezet; a médiaszabályozás tárgyi hatálya.....	6
2. Médiafelügyeleti rendszer.....	7
3. A műsortartalom szabályozása.....	9
4. A kereskedelmi műsorszolgáltatók piacra lépése.....	16
5. Külső és belső pluralizmus a kereskedelmi műsorszolgáltatásban.....	20
6. A kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozása.....	22
7. Közszolgálatosság.....	26
8. Műsorterjesztés, új technológiák szabályozása.....	28
Felhasznált irodalom.....	30

Bevezetés

Az európai integráció a kommunikációs határok ledöntését, illetve az információcsere közös alapjának és szabványosításának kialakítását jelenti. A társadalmi kommunikáció alapján véghezvitt integráció magában foglalja az emberi jogokra vonatkozó törvényrendeleteket, illetve azok gyakorlati megvalósítását a szólásszabadság terén. Az integráció megkívánja a médiaipar működésének szabályozását, az audiovizuális ágazat figyelembe vételét, a műszaki infrastruktúra szabványosításával és a médiatartalommal kapcsolatos kérdések megoldását, illetve az információs társadalom fejlődésének elősegítését.

A telekom szektor GDP részesedése a Lengyel Köztársaságban növekvő értéket mutat (2,5% (1996), 4,4% (2000)). Az infrastrukturális beruházások is folyamatosan növekednek (lefedettség növekedés 78/1000 lakos (1989), 282/1000 lakos (2000)).

A telekommunikációs piac értéke 2006-ban 38.2 milliárd zloty körül mozgott (2006), mely érték 2007-re 12,4 százalékkal növekedett. A mobil lefedettség ugyan ebben az évben 1000/1000 lakos volt, mely körülbelül 38,7 millió mobilhasználónak felelt meg, a vezetékes telefonszámok száma 12,5 millióra volt becsülhető ugyanebben az évben.¹

Az új technológiák komolyabb személyes hozzájárulást és erőfeszítést követelnek a befogadótól, és jelentősebb anyagi forrásokra van szükség költségeik fedezésére. Tulajdonképpen a törvények sem feltétlenül tudják megoldani az új média, az internet és a digitális televíziózás szociális és társadalmi aspektusból fakadó problémáit.

Nincs igazán esélye annak, hogy a közszolgálati média meg tudja őrizni a kilencvenes években még meglévő pozícióját, és meg tudja nyerni a kereskedelmi médiumokkal folytatott versenyt. A kommercializálódás és a további szakosodás elkerülhetetlenül a digitalizáció és a médiavállalatok és műsorszolgáltatói formák globalizálódásának következménye.

Lengyelországban a pártok számára a közszolgálati média pártmédiát vagy kormányzati médiát jelentett. A közszolgálati műsorszolgáltatók nem voltak tisztában az elfogulatlanság, illetve az összes érdek és ízlés szolgálatának koncepciójával. A pártok nem folytattak következetes médiapolitikát, ehelyett a közszolgálati média irányítására és a sajtó felügyeletére törekedtek. A szabályozó testületeket sem nevezhettük politikamentesnek. Ráadásul a közszolgálati média a könnyű karrier lehetőségét jelentette az alkalmatlan, hozzá nem értő, de politikailag lojális újságírók számára.

Vita tárgyát képezte szinte folyamatosan a közszolgálati média finanszírozása is. Az előfizetési díjából származó bevétel nem volt elegendő a televíziós produkciók költségeinek fedezésére, ráadásul az ellenőrzés hiánya lehetővé teszi, hogy az előfizetők 50 százaléka ne fizesse be a díjat. Néhány médiaszakértő Lengyelországban is javaslatot tett a brithez hasonló modell bevezetésére, erőfeszítéseik azonban nem jártak sikerrel. Nem voltak tüntetések, a lengyel médiaháború a politikai elitek korlátozódott, a lakosság pedig bízott a közszolgálati csatornában.

A fentebb vázolt terhekkel telt történelmi múlttal a lengyel médiában nyugati modelleket igyekeztek meghonosítani, és 1989 után nyugati tanácsadók segítségét vették igénybe. A média átalakulása párhuzamosan zajlott azoknak az új kommunikációs technológiáknak a térnyerésével, amelyek bővítik a média kínálatát, és nagyobb választási lehetőséget biztosítanak az embereknek.

A sajtó és az elektronikus média kommercializálódása része a média nemzetközivé válásának. Ugyanazok a multinacionális vállalatok ugyanazokkal a módszerekkel építették

¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Poland>

birodalmukat számos országban. Egyes magazinok bár lengyel kiadásban is megjelennek, rávilágítanak nemcsak a fordítás, de a kultúrák közötti kommunikáció nehézségeire is.

A lengyel szabályozás különlegességét a közigazgatás tagoltsága adja. A Lengyel Köztársaság adminisztrációs és közigazgatási felépítése három egymásra épülő lépcsőből áll: voivodship – régió (16), powiats – kerület (379), gmina – helyi önkormányzat (2478).

A közigazgatás kormányzati és önkormányzati felosztása úgy alakul, hogy a kormányzati szint a miniszterek és azok testületeit öleli fel, míg a helyi és regionális igazgatás önkormányzati hatáskörbe kerül.

A Gmina az úgy nevezett helyi önkormányzat, a lengyel közigazgatás legkisebb jogi egysége. A döntéshozó testülete az önkormányzati képviselőtestület, amelynek élén a „wójt”, vagyis a polgármester vagy a városi elnök áll.

A Powiat az úgynevezett kerület vagy megye a területén belül önkormányzati jogokkal bír a megyei hatáskörbe utalt ügyekben. A megyék a törvény értelmében a 100 ezer lakos számot meghaladó városok köré épülnek, melyek a határukban elhelyezkedő kisebb települési (mezővárosi vagy városi) önkormányzatokkal alkotják annak területi fennhatóságát az újjászervezett régiókon belül (voivodship). Lengyelországban 379 megye van, melyek közül a megyei ranggal bíró városok száma 65. A megyei jogú városok élén a városi elnök, a területi megyék élén a „starosta” áll.

A lengyel közigazgatás újjászervezésével az 1998 júliusában hozott közigazgatást átszervező törvény szerint jöttek létre a régiók, a Voivodshipek. A regionális önkormányzat a kormányzati közigazgatással együttesen is lát el bizonyos feladatokat. A 16 régió élén a miniszter tanács képviselőjében a „voivoda” áll.²

A lengyel közigazgatás sajátága adja a médiaszabályozásban a feladatok és az ellenőrzés felosztásának különlegességét.

² http://www.paiz.gov.pl/polish_regions/voivodships

1. Alkotmányos alapok, szabályozási környezet; a médiaszabályozás tárgyi hatálya

A lengyel alkotmány³ véleményszabadságra és médiaszabadságra vonatkozó rendelkezései szerint a Lengyel Köztársaság területén mindenkinek joga van a véleménye szabad kinyilvánítására, az információk megszerzésére, illetve azok terjesztésére. [54. § (1)] Az alkotmányban felsorolt jogosultságok között található a sajtó és egyéb társadalmi kommunikáció szabadsága, (14. §) de a rádió és televízió állomások engedélykötelezettsége is ezek között az alkotmányos normák között helyezkedik el, [54. § (2)] együtt a cenzúra tiltásával.

A médiaszabályozás Lengyelországban igen összetett. Az általános szabályok az Alkotmányon kívül a nyilvános adatokhoz való hozzáférésről szóló törvény, a munka törvénykönyve, a büntető törvénykönyv, a polgári eljárásjogi törvény, a büntető végrehajtásról szóló törvény, a verseny és a fogyasztók védelméről szóló törvény egyes részeiben találhatóak. A szektor specifikus szabályozás széttagoltságában a legjelentősebbek a sajtótörvény, a műsorszolgáltatásról szóló törvény, a telekommunikációs jogról szóló törvény, illetve a kommunikációs és műsorszolgáltatásért felelős állami szervek munka és hatáskör megosztásáról szóló törvény. Az önszabályozás körében a különböző jó gyakorlatokat és etikai kódexeket érdemes figyelembe venni, melyek közül a fontosabbak a média etikai kartája, az újságírók etikai kódexe, illetve az újságírói viselkedési szabályok (továbbiakban: Etikai Kódex). Érdekességképpen megemlíthető ezen túlmenően a Lengyel Interaktív Reklámok Irodájának szabályzata, mely kereső optimalizálási szabályzaton alapul.

A műsorszolgáltatás tágan vett területének szabályozását a műsorszórásról szóló törvény, illetve a telekommunikációs jogról szóló törvények adják, de itt kell megemlítenünk a sajtótörvényt, illetőleg a polgári és büntetőjogi rendelkezéseket, valamint az alkotmány médiára vonatkozó rendelkezéseit.

A lengyel műsorszórásról szóló törvény megfogalmazása szerint a műsorszórás a műsor szolgáltatások nyilvánosságához közvetítése légi vagy kábelen keresztül történő módon. [Broadcasting Act, a továbbiakban: BA, 4. § (2)] A műsorszolgáltatás a törvény értelmezésében olyan szerkesztett televíziós vagy rádiós műsorrend, reklám vagy más műsorszámok, melyek egyetlen szolgáltató által rendszeresen közvetítésre kerülnek. [BA, 4. § (4)]

A műsorszolgáltatási típusok tekintetében a törvényben foglaltak szerint alapvetően a közszolgálati-kereskedelmi, országos-regionális felosztás érvényesül, kiegészülve egy sajátosan tipikus szolgáltató típussal, a szociális műsorszolgáltató fogalmával. Ebbe a fogalmi körbe tartozik valamennyi műsorszolgáltató, aki – amellet, hogy ellenszolgáltatás nélkül nyújt műsorszolgáltatói szolgáltatásokat, – nem közvetít televíziós vásárlással, reklámmal kapcsolatos műsorszámokat, műsorrendjébe nem illeszt a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi egészségére negatív hatást gyakorló műsorszámokat, illetőleg támogatja a tanulás és oktatási tevékenységet, a különböző jótékonyági kezdeményezéseket előmozdítja, a katolikus világ- és értékrendet elismeri, mindezekon túlmenően az etika általános alapelvei irányítják és a nemzeti identitás megőrzésére törekszik. [BA, 4. § (1a), 35. § a), 39. § b)]

³ 16 July, 1997, No. 78, item 483.

2. Médiafelügyeleti rendszer

A Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanács⁴ mellett a média felügyeletében jelentős szerepet játszik az Elektronikus Hírközlési Hivatal.⁵ A Hivatal szervezetére és működésére vonatkozó szabályokat a lengyel telekommunikációs törvény tartalmazza.⁶ A két hatóság feladatainak és tevékenységének részletesebb szabályait, illetőleg hatáskörük és illetékességük elválasztását külön törvény tartalmazza.⁷ A média felügyeletében a médiahatóságok mellett részt vesznek a fogyasztóvédelmi és versenyhatóság,⁸ illetve a fogyasztóvédelmi ombudsman. Bár a törvényben nem kerülnek kifejezetten megnevezésre a fenti hatóságokkal kapcsolatos együttműködési kötelezettségek, a gyakorlati tapasztalat szerint, illetőleg az egyes hatóságos belső operatív szabályzataiban láthatóan életszerű és jelentős a hatóságok és testületek közötti együttműködés.

A szabályozó hatóság a törvény rendelkezései szerint független szerv, az eljárásait a közigazgatási törvények szerint kell lefolytatnia, [BA, 41. § (4)] a vezetőszervények összetétele azonban a 2005-ben történt változások folyamán úgy került szabályozásra, hogy lehetőséget ad a politikai befolyásolásra. A nemzeti szabályozó hatóság az éves tevékenységéről köteles jelentést készíteni a parlament és a köztársasági elnök, valamint a miniszterelnök számára. [BA, 12. § (1)–(2)] A szabályozóhatóság költségvetési szerv, [BA, 11. § (3)] bár eljárási rendjét belső szabályzata szabályozza. [BA, 11. § (2)] A Hatóság munkavállalóira a köztisztviselői törvény szabályai vonatkoznak. [BA, 11. § (4)]

A média szabályozó hatósága a nemzeti műsorszórási tanács 5 tagjából⁹ 2 a parlament alsóháza által, 1 a felsőház és 2 a köztársasági elnök által kerül kinevezésre, azok közül a személyek közül, akik a média területén megfelelő és igazolható tudással és tapasztalattal rendelkeznek. [BA, 7. § (1)] Az utolsó tag kinevezésétől számított 6 éves időtartamra szól a tagok kinevezése, [BA, 7. § (4)] a tagok újraválasztása újabb teljes időtartamú mandátumra nem lehetséges. [BA, 7. § (5)] A tanács tagjainak összeférhetetlenségét szabályozó rendelkezések szerint a tagok nem tölthetnek be vezető szerepet különböző egyesületekben, szervezetekben, gazdasági társaságokban, sem egyházakban vagy vallási szervezetekben teljes hivatali idejük egésze alatt. [BA, 8. § (3) 2)] A tagoknak tartózkodniuk kell hivatali idejük alatt a rádiós és televíziós műsorszolgáltató vagy produkciós testületekben történő érdekeltség vagy részvény szerzésétől. Azonban végezhetnek oktatási vagy akadémiai tevékenységet, valamint szerzői jog által védett művek előállításával kapcsolatos tevékenységet. [BA, 8. § (4)] A testületi működés nyilvánosságának garanciájaként mindössze a parlament alsóházának benyújtandó éves jelentést, illetőleg a miniszterelnökkel megosztandó a testület működéséről és a rádiós és televíziós műsorszolgáltatás területét érintő fontosabb ügyekről szóló éves beszámolót emelhetjük ki. [BA, 12. § (1)–(2)]

A Tanács a törvény szerint óvja a rádiós és televíziós műsorszolgáltatás körében a szólás szabadságát, védelmezi a műsorszolgáltatók függetlenségét és a közérdeket, valamint biztosítja a nyitott és plurális műsorszolgáltatást. [BA, 6. § (1)] E tevékenységét a következő feladatok ellátása során fejtí ki:

⁴ <http://www.krrit.gov.pl>

⁵ <http://www.uke.gov.pl>

⁶ http://www.en.uke.gov.pl/_gAllery/86/860/Telecommunication_Law_consolidated_version.pdf

⁷ Act on transformations and modifications to the division of tasks and powers of state bodies competent for communications and broadcasting

⁸ <http://www.uokik.gov.pl>

⁹ A médiatörvény 2008-as módosítási tervezete szerint a tanács összetétele megváltozik, és tagjainak száma is 7 főből állóra bővül.

- a) odaítéli vagy visszavonja a szociális műsorszolgáltatói státuszt, [BA, 6. § (2) 3) a] a közvetítő és tovább közvetítő műsorszóró szolgáltatók esetében döntést hoz a műsorszolgáltatási engedélyben foglaltakról; [BA, 6. § (2) 3)]
- b) szervezi az audiovizuális média tartalmak területét érintő ellenőrzést, [BA, 6. § (2) 5)] felügyeli a műsorszolgáltatók tevékenységét; [BA, 6. § (2) 4)]
- c) meghatározza a műsorszolgáltatók fő tevékenységéhez kapcsolódó feltételeket a törvény által biztosított saját hatáskörének keretein belül; [BA, 6. § (2) 2)]
- d) meghatározza az engedélyezési és regisztrációs eljárási díjakat, [BA, 6. § (2) 6)] meghatározza a műsorszolgáltatási díjakat a műsorszolgáltatási díjról szóló törvényben (Licence Fees Act, a továbbiakban: LFA)¹⁰ meghatározottak szerint, [BA, 6. § (2) 6) a] meghatározza a díj fizetés alól kivettek körében a kivétel alapjául szolgáló dokumentumokat, [LFA, 4. § (5) 1)], illetőleg a díj fizetés alóli kivételt megállapító határozat mintáját; [LFA, 2. § (5) 2)]
- e) a miniszter elnökkel egyetértésben megfogalmazza az állami szabályozás irányvonalát, [BA, 6. § (2) 1)] konzultatív testületi szerepet tölt be a törvényhozás és a nemzetközi szerződések körében; [BA, 6. § (2) 7)]
- f) kezdeményezi a kutatást, a technológiai fejlesztéseket és a képzést a rádiós és televíziós műsorszolgáltatás területén, [BA, 6. § (2) 8)] szervezi és kezdeményezi a rádiós és televíziós műsorszolgáltatást érintő nemzetközi szervezetekkel történő együttműködést. [BA, 6. § (2) 9)]

¹⁰ http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/1/Documents/Licence_fees_act.pdf

3. A műsortartalom szabályozása

A lengyel büntető törvény értelmében, aki másnak, többeknek csoportosan, szervezetnek, jogi személynek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetnek olyan tevékenységet vagy tulajdonságot tulajdonít, mely társadalmi megítélésében lealacsonyítja vagy veszélyezteti a pozíció betöltéséhez, foglalkozás vagy tevékenység kifejtéséhez szükséges belevetett bizalmat, pénzbüntetéssel, személyes szabadságának korlátozásával, vagy egy évig terjedő börtönben letöltendő szabadságvesztéssel felel. [Penal Code, a továbbiakban: PC, 212. § (1)] Ha az elkövetési magatartást tömegmédiá útján fejt ki az elkövető, akkor a pénzbüntetés és személyes szabadság korlátozása mellett két évig terjedő börtönben letöltendő szabadságvesztés a büntetése. [PC, 212. § (2)] Ezek a rendelkezések a törvényhez készült munkadokumentumokban foglaltak szerint a jó hírnév védelmét hivatottak szolgálni azáltal, hogy a kritikai élű megjegyzések szabadságának gátat szabjanak, különösen akkor, ha ez a kritika nyilvánosan hangzik el, vagy a családi életet, illetőleg a magánszférát érinti.

Az állítás valósága csak abban az esetben elegendő kimentő ok, ha annak megismertetéséhez társadalmilag védett érdek fűződik.¹¹ Ha az állítás a magánszféra vagy a családi élet körébe tartozó, abban az esetben az állítás valóságtartalmának vizsgálata csak akkor jöhet számításba, ha az állítás maga az emberi élet, egészség, vagy kiskorú erkölcsi fejlődése veszélyeztetésével szemben védelmezt. [PC, 213. § (2)]

Az igazságtartalom vizsgálatának követelménye mind a tények és a vélemények esetében megáll, mint ilyen, valóban szigorúan kötelező szabály. Habár a Strasbourgi Bíróság esetjoga szerint, amikor értéktételekről esik szó, akkor ezt a követelmény szinte teljes mértékben lehetetlen teljesíteni, ezen túlmenően a szabály a véleménynyilvánítást is korlátozza. Még a tények tekintetében is találkozhatunk olyan modern nyugati joggal, ahol még a tények esetében is előbbre való a valóságtartalomnál a jó hírnév és a közösségi érdek védelme.

Lengyelországban a társadalmilag védett érdek fogalma csak akkor alkalmazható, ha az állítás valóságtartalma bizonyítást nyert. A joggyakorlatban azonban kétféle módon találkozhatunk a valóságtartalom értékelésének esetkörével Amennyiben a bíróság szubjektív elemként kezeli a valóságtartalmat, akkor elegendő annak bizonyítása, hogy a szóban forgó állítás megtevője teljes meggyőződéssel bír az állítás valóságáról. Míg abban az esetben, ha a bíróság a valóságtartalmat objektív elemként vizsgálja, akkor mindössze annyit tesz, hogy megállapítja, hogy az állítás önmagában valós-e. Az utóbbi eset az Európai Normáktól eltérő jogalkalmazást enged meg, amikor is nem csak a valótlan állítás, de a megalapozatlan vagy nem bizonyítható valóságtartalommal rendelkező állítás is büntethetővé válna. Ez utóbbi jogalkalmazói gyakorlat az utóbbi időben az ügyekben született jogegységi állásfoglalásoknak köszönhetően egyre kevésbé jelentkezik. Bár a lengyel törvény szabályainak szigorú követése esetén a bennfoglalt érdekek különbözősége közti egyensúlyozásra a bíróságnak nincs lehetősége, s ezzel az információhoz való jog sérülne, szerencsére a jogalkalmazási gyakorlat nem ebbe az irányba fejlődik.

A polgárjogi jó hírnév védelem esetei valamennyien a 23. cikkelyre alapulnak, ami védelmet biztosít az úgynevezett személyi javaknak. Ezen javak egyike, melyet a törvény kifejezetten is felsorol, a jó hírnév. Ez a szabályozás nem különbözik érdemben a többi nyugat európai jogban fellelhető rendelkezéstől. Azonban a Lengyel Polgári törvénykönyvben található egy bizonyos kiegészítő rendelkezés, amely veszélyezteti a sajtó szabadságát. A 448. cikk, mely az 1996-os novellával került be vezetésre, kimondja, hogy a személyi javak megsértése esetén a bíróságnak lehetősége van a sértett számára adandó pénzbeli kártérítés

¹¹ Vö. Travaux Préparatoires de Code Penal

mellett dönteni, vagy a sértett által meghatározott társadalmi vagy szociális célra illendő összeget megítélni. Ezt a bíróság minden más a jogsértés eredményének kiküszöböléséhez szükséges eszköz tekintetbe vétele nélkül alkalmazza. Ez a rendelkezés a Sajtó törvény 40. cikkének helyébe volt hivatott lépni, mely a természetes személy sértetteknek csak szándékos jogsértés esetében engedélyezett kártérítést, példának okáért, ha egy újságíró rosszhiszeműen járt el annak érdekében, hogy más személyt hiteltelenné vagy nevetség tárgyává tegyen. Manapság tehát a jogsértő újságírók felelőssége nem függ a szándékosságtól. Ez sok esetben visszaélésre adhat okot, mely visszaélések szenvedőalanyai akár az újságírók, médiaszereplők is lehetnek..

Az újságírók felelősségi körének másik oldala a gyűlölködő kifejezések használatához, illetve a hasonló itéletek médiában történő megjelenítéséhez kapcsolódik. A gyűlöletbeszéd tekintetében megjegyzendő, hogy a diszkriminációs törvény és az egyéb hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezések ellenére viszonylag sok a gyűlöletbeszéd a lengyel médiában. Az audiovizuális médiában sajnálatos módon éppúgy, mint az írott sajtóban. A gyűlöletbeszéd első számú céltáblái a zsidó vagy roma származású, eltérő bőrszínű személyek. A lengyel büntető törvénykönyv a gyűlöletkeltést és a személyiség sérelmét is pónalizálja. (PC, 256–257. §) S bár a statisztikák szerint nem számottevő a gyűlöletbeszédrel elkövetett vagy azzal kapcsolatos bűncselekmények száma, a valóságban sokkal magasabb arányú ezen elkövetési alakzatok megjelenése a médiában. A statisztikai adatok alacsony rátájának oka, hogy a jogalkalmazásban gyakorta enyhébb vagy semmilyen bűncselekmény megállapítására nem kerül sor a gyűlöletkeltés témakörében, mivel az esetek túlnyomó többségében nem is kerül bíróságra az ügy. Összegzésül megállapítható, hogy nem a jogszabályok hiánya, hanem az alkalmazásuk és az igazságszolgáltatás működése az okozója a gyűlöletbeszéd szankcionálása hiányának. A probléma legfőképp a figyelem hiányára, a gyűlöletbeszédnek a társadalom egészére mért veszélyének, illetve a sztereotípiák és az előítéletek hosszú ideje tartó hagyományának alulbecsülésére vezethető vissza.¹²

A lengyel alkotmány 32. cikke értelmében a személyek jog előtti egyenlősége és a közszolgáltatók általi egyenlő bánásmód alapjogi jogosultságok. A diszkrimináció mentességet az alkotmány azon szakaszából vezethetjük le, mely szerint senkivel szemben nem alkalmazható a politikai, társadalmi vagy gazdasági életben diszkrimináló magatartás. [32. § (2)] A diszkrimináció mentesség szellemében a nők és férfiak egyenjogúságának alaptörvénybe foglalása [33. § (2)] mellett a kisebbségek nyelvi és kulturális egységének elfogadása [35. § (1)] is alaptörvényi rangot kapott a lengyel alkotmányban. A médiát is érintő diszkriminációs tilalom a közszolgáltatásokhoz való egyenlőség elvén alapuló hozzáférés minden lengyel állampolgár számára történő biztosítása az alkotmány által. (60. §) A hátrányos megkülönböztetés tilalmát megtaláljuk a lengyel munka törvénykönyvében is, ahol a munkavállalók egyenlő jogainak deklarálása¹³ mellett a jogalkotó részletezőbben is szól a diszkriminációmentesség követelményéről.

A rendelkezés szerint minden etnikai diszkrimináció – legyen közvetlen vagy közvetett módon megnyilvánuló – tilos a munkajogi jogviszonyokban, különös tekintettel a nemre, korra, fogyatékosásra, fajra, vallásra, nemzetiségre, politikai véleményre, gazdasági társasági tagságra, etnikai származásra, hitre, szexuális beállítottságra, valamint a munkaviszony határozatlan, határozott, teljes vagy rész munkaidős jellegére.¹⁴ A fenti rendelkezés a média

¹² <http://www.aedh.eu/plugins/fckeditor/userfiles/file/Discrimination%20et%20droits%20des%20minorit%C3%A9s/Hate%20speech.pdf>

¹³ Labour Code Art 11 (2)

¹⁴ Labour Code Art 11 (3)

szereplői körében foglalkoztatottak tekintetében csakúgy mint a felügyeleti szervek esetében helytálló.

2004-ben a lengyel polgári eljárásjog is változott a diszkrimináció elleni fellépéssel összefüggésben, ahol a különböző diszkrimináció ellen harcoló társadalmi szervezeteknek is joga van a diszkrimináló alperes ellen fellépni a jogaiban sértett felperes mellett.¹⁵

A legfőbb törvényi szabályozás a diszkrimináció témakörében a 2005-ben elfogadott törvény a nemzeti és etnikai kisebbségekről és a regionális nyelvekről.¹⁶ Bár a törvény bírálói szerint az csak egy váz valós részlet szabályok kidolgozása nélkül. A rendelkezései között olvasható, hogy az etnikai hovatartozás alapján történő diszkrimináció tilos. A törvény kötelezi a közigazgatási szerveket, hogy támogassák a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális élet területén a kisebbségek és a többség teljes és hatékony egyenlőségét. Ezen túlmenően a közigazgatási szervek kötelesek a diszkriminációnak áldozatul esettek, a gyűlölet vagy a kisebbséghez tartozásból fakadó erőszakos megnyilvánulások áldozatainak védelmére. Mindezek mellett a közigazgatás szerveinek kötelességévé teszi a törvény, hogy erősítsék az interkulturális párbeszédet.¹⁷ Az állami szerveknek feladatául rendeli a törvény, hogy védelmezzék, erősítsék és fejlesszék a kisebbség kulturális identitás tudatát megfelelő eszközökkel,¹⁸ így különösen célzott és központi támogatásokkal az alábbi területeken:

- a kisebbségek kulturális intézményeinek, művészeti és népművészeti mozgalmainak tevékenysége, a kisebbségi kultúra művészeti rendezvényei;
- befektetési hozzájárulás a kisebbség kulturális identitásának megőrzése érdekében;
- könyvek, újságok, magazinok, folyóiratok, kiadványok kisebbségi nyelvű vagy lengyel nyelvű megjelentetése írott formában vagy egyéb kép- és hangfelvételi technikával;
- a kisebbségi rádió és televízió műsorok készítésének támogatása;
- a kisebbségekhez kapcsolható földrajzi területek védelme;
- helyi kulturális klubok tevékenysége;
- könyvtárak és a kisebbségi kulturális és művészi élet dokumentálásának fenntartása;
- gyermekek és fiatalok nevelése, oktatása különböző formákban;
- kisebbségekről megfelelő ismeretek terjesztése;
- egyéb programok, amelyek elősegítik a kisebbségek civil társadalomba integrálását.¹⁹

A Műsorszórásról szóló törvény a diszkrimináció tekintetében egyrészt a műsorszolgáltatásokra általánosságban rendelkezik. A műsorszámok nem bátoríthatnak a jog és a lengyel államszervezet elleni cselekedetekre, nem támogathatják az erkölcsi értékek és társadalmi nézetek elleni vélelmeket; különösen nem lehetnek a nemzetiség, faj vagy nem alapján diszkriminálóak. [BA 18. § (1)] A műsorszámoknak tartalmuk tekintetében továbbá el kell fogadniuk a közönség vallási meggyőződését, különösképpen a keresztény egyházi értékeket. [BA 18. § (2)] A műsorszolgáltatási műsorszámok nem mozdíthatják elő az egészséggel, a biztonsággal és a környezettel szembeni káros magatartást. [BA 18. § (3)]

Másrészt a törvény a reklámok tekintetében is szabályokat állít a diszkriminációmentesség nevében.

A reklámok sem sarkallhatnak az emberi méltóság sértésére, nem tartalmazhatnak nem, faj vagy nemzetiség alapján megkülönböztetést, nem lehetnek ellenséges szándékúak vallási

¹⁵ Code of Civil Procedure Art 61. (4)

¹⁶ <http://www.mswia.gov.pl/download.php?s=1&id=2327>

¹⁷ Act on National and Ethnic Minorities and on the Regional Languages Art. 6.

¹⁸ Act on National and Ethnic Minorities and on the Regional Languages Art. 18. (1)

¹⁹ Act on National and Ethnic Minorities and on the Regional Languages Art. 18. (2)

vagy politikai nézetek tekintetében, nem befolyásolhatják károsan a gyermekek testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődését, nem sarkallhatnak az egészséget, a biztonságot vagy a környezetvédelmet károsan befolyásoló magatartásra. [BA 16.b § (3)] Ezek a szabályok a teleshopping jellegű műsorokra is érvényesek. [BA 16.b § (4)]

Az emberi méltóság és a személyiség védelme önmagában azonban nem elégséges a kiskorúak védelmének megfelelő szintjéhez. A Gyermekek Jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kimondja, hogy a gyermeknek, figyelemmel szellemi és fizikai érettségének hiányára, különös védelemre van szükségük. Az Egyezmény 17. cikke (e) bekezdésének megfelelően, „a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelmét megfelelően szolgáló irányelvek kidolgozásának elősegítése” az állam feladata. Ezért ezen a területen egyéb szabályokat is alkalmaznia kell a jogalkotónak, hogy a gyermekek testi, szellemi és erkölcsi fejlődését óvja. Ez egyrészt ágazatokon átnyúló gyermekvédelmi szabályokkal, másrészt az egyes ágazati törvényeken belül valósulhat meg. A gyermekek védelmét érintő szabályok elemzése azért is érdeklődésre méltó, mert a 2003-as Shein-Rajaleid jelentés szerint a lengyel médiafelügyeleti hatóság leginkább a gyermekek védelme érdekében álló szabályozás megsértése okán szabott ki bírságokat.²⁰

Az európai szabályozás alapjainak áttekintése során meg kell említeni az Európa Tanács által 1989-ben elfogadott Határokon túli Televíziózás Európai Egyezményét, amely alkalmazási köre földrajzilag nagyobb területet fed le. Az Egyezmény 7. cikkelye, a „műsorszolgáltató felelőssége” fejezetben tárgyalja a műsorpolitikával kapcsolatos alapvető kérdéseket, mint az emberi méltóság és mások alapvető jogainak tisztelete, továbbá konkrétan állást foglal a közerkölcsöt sértő, különösen a pornográf tartalmak, illetve az erőszak aránytalan jelenléte és a fajgyűlölet ellen. Ezen túlmenően, megtiltja azon műsorok sugárzását, amelyek károsan befolyásolják a gyermekek és fiatalok fizikai, mentális vagy morális fejlődését, ha a sugárzás ideje alapján valószínűsíthető, hogy a gyermekek és fiatalok a műsort nézhetik.

Ha a gyermekek vagy a kiskorúak védelméről beszélünk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a gyermek, illetve a kiskorú fogalmának meghatározásánál az álláspontok korántsem egységesek. Az Egyesült Nemzetek Egyezménye a Gyermekek Jogairól a gyermek fogalmát az Egyezmény vonatkozásában a 18. életévét be nem töltött személyként határozza meg. Ugyanakkor például a kanadai műsorszolgáltatók szabályzata a gyermeket 12 év alatti személyként definiálja,²¹ míg – további tengerentúli példáknál maradva – Ausztráliában ez az életkor 14 év, Japánban pedig 15 év.²² De ne gondoljuk, hogy a vendég gyermek fogalmi meghatározásánál csupán kontinentális különbségekkel találkozunk: Hollandiában, Belgiumban, Franciaországban kiskorúnak számít a 16 évét még be nem töltött személy, míg Németországban a gyermek- és ifjúságvédelmi törvény a kiskorúság felső határát a 18. életévben állapítja meg.²³ A Lengyel jogban a törvényes kor férfiak és nők számára is egységesen 18 év,²⁴ de a családjog lehetőséget ad a 16 évnél idősebbek házassággal történő nagykorúsítására.

A lengyel jog a gyermekek védelme érdekében több rendelkezést is tartalmaz a műsorszolgáltatói Tanács 1995/20/108 számú rendelete és a Műsorszolgáltatásról szóló

²⁰ Implementation of European Union Media Policy Standards and Television without Frontiers Directive Requirements into Broadcasting Practices in Acceding, Candidate and Transition Countries, Hagi Shein and Tarmo Rajaleid, Tallin 2003. http://www.epra.org/content/english/press/papers/Final%20Report_Plenary_Hagi%20Shein.pdf

²¹ Canadian Association of Broadcasters (CAB) Voluntary Code regarding Violence in Television Programming.

²² Forsslund, Titti: Regulation and Measures Concerning Visual media and Child Protection. In: Carlsson, Ulla – von Feilitzen, Cecilia (eds.): *Children and Media Violence*. Göteborg, 1998. 334. old.

²³ Das Gesetz zum Schutze der Jugend in der Öffentlichkeit (JÖSchG) 2. § (1).

²⁴ Code Civil of Poland Art. 23.

törvény 18. cikk 3 bekezdése – mint ágazati szabályozó tényezők – mellett. A lengyel alkotmány 72. cikke (1) bekezdése értelmében a Lengyel Köztársaság biztosítja a gyermekek jogainak védelmét, illetőleg mindenkinek joga van fellépni a gyermekekkel szembeni erőszak, durva bánásmód vagy erkölcsi értékrendjükét aláásó cselekményekkel szemben a megfelelő hatóságok eljárása érdekében. A gyermekek országgyűlési biztosának jogállásáról szóló 2000. évi törvény szintén tág teret biztosít az ombudsman számára a gyermekek védelme érdekében történő fellépésre.²⁵ Az ombudsman hivatalának egyik fontos feladata a média figyelő szolgálat, mely a médiatartalmakat gyermekvédelmi szempontból vizsgálja.²⁶ A törvények között a gyermekek védelmével összefüggésben kerülhet megemlítésre a Büntető Törvénykönyv 202. cikke, melynek értelmében aki kiskorúak számára pornográf tartalmat hozzáférhetővé tesz, az pénzbüntetésre és börtönben letöltendő, két évig terjedő szabadságvesztésre ítélandó. Illetőleg aki kiskorú részvételével létrejött pornográf tartalmakat előállít, közönség számára hozzáférhetővé tesz, birtokol 3 hónaptól 5 évig terjedő börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélandó. Aki a kiskorú részvételével erőszak bemutatására alkalmas vagy állatok használatával történő pornográf tartalmat állít elő, behoz, felvesz vagy terjeszt, közönség számára hozzáférhetővé tesz, az 6 hónaptól 8 évig terjedő börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélandó²⁷.

A lengyel média gyermekvédelmi szempontú vizsgálatában fontos szerepet játszik a Tudományos Akadémia Számítógép Hálózata (NASK), amely Lengyelországban előállított internetes tartalmakat ellenőrzi és vizsgálja, illetőleg kampányokat, előadás sorozatokat szervez a biztonságos internet használat égisze alatt a „Nobody’s Children” Alapítvánnyal és az Európai Bizottsággal együttműködésben. Legutóbbi megmozdulásuk során a „Think B4 U Post!” kampány keretében egész Lengyelországban szerveztek programokat 2010 február 4-én a Biztonságosabb Internet Napja alkalmából²⁸.

Említésre méltó a Lengyel Nemzeti Akcióterv a Gyermekekért 2004–2012 – „Lengyelország a gyermekekért”, mely szinte valamennyi minisztérium számára meghatároz teendőket a gyermekvédelem különböző területein belül. Az akcióterv része a tömegmédia használata a gyermekvédelemben. Lengyelország részese több nagy Európai Unió gyermekvédelmi jellegű kezdeményezésnek is, mint például az „élethosszig tartó tanulás stratégia 2010”, az „Ifjúsági Stratégia 2003–2012” vagy a „Daphne III. 2007–2013”.

Hasonló kezdeményezés a valamennyi műsorszolgáltatóra kiterjedő gyermekvédelmi szempontú tartalomszabályozást tekintve a műsorkategóriák bevezetése. 2005 augusztusa előtt a lengyel műsorszolgáltatók mindössze három kategóriát használtak:

szimbólum	korosztály megkötése
	minden korosztály számára megfelelő
	szülői felügyelet mellett megtekinthető
	csak felnőttek számára ajánlott

(forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/Television_content_rating_systems)

²⁵ Law for the Ombudsman for Children, Art. 3. (3)

²⁶ <http://www.brpd.gov.pl/>

²⁷ The Code Penal, Art 202.

²⁸ http://www.nask.pl/run/n/Who_we_are

A Műsorszolgáltatási Törvény szerint a Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanácsnak kell rendeletében meghatározni, a műsorszámok osztályozására vonatkozó rendelkezéseket, illetőleg a kiskorúak korcsoportos eloszlására, a gyermekeknek szánt műsorok sugárzási idejére, illetőleg a grafikus jelölésekre vonatkozó szabályokat. [BA 18. § (1)–(3)]

2005. augusztus 15. óta az alábbi korcsoportos megkötések alkalmazandók. Azzal, hogy az ikonokat a teljes műsor programideje alatt láthatóan és folyamatosan fel kell tüntetni, kivéve a reklámok idejét. A kategorizálás alól továbbra is kizáródnak a hírek, időjárás jelentés, sportprogramok és a reklámok. Az egyes kategóriák megjelölése csak vizuális jellel történik, a műsorszám előtt nem kötelező a hanggal történő jelzés, figyelemfelhívás.

szimbólum	korhatár	időkorlát	tartalmi szabályok
	minden korosztály számára megtekinthető	nincs	pozitív vagy semleges világnézet, telve örömmel, boldogsággal, jókedvvel, kedvességgel, igazságos versengéssel, erőszakmentes és szexualitás mentes, a szerelmet pozitív nézetből ábrázolja
	7 éves kortól	nincs	a fentiek mellett tartalmazhat enyhe fokú vulgarizmust, vértmentes erőszakot. Ez a kategória kerül minden élő közvetítésre
	12 éves kortól	nincs	tartalmazhat némi erőszakot, szexuális tartalmat, vulgarizmust
	16 éves kortól	kizárólag este 20 és reggel 6 óra közt	deviáns társadalmi magatartások, szexualitással és erőszakkal telt világkép, a felnőttkor leegyszerűsített megjelenítése, a fizikai erőfölénynek a vitatott szociális kontextusba helyezése (pl. szülőkkkel, tanárokkal szembeni erőszakos cselekmények), erkölcstelen viselkedés etikai dilemma nélkül, áldozat felelősségének erősítése, az anyagi javak tulajdonlásának túlzott mértékű bemutatása jellemezhetik ezt a kategóriát.
	Felnőttek számára	kizárólag este 23 és reggel 6 óra közt	a felnőtt életvitel örömeinek egyoldalú bemutatása a felelősség említése nélkül, az erőszakos magatartás társadalmi igazolása, túlzott vulgarizmus, rasszista gyűlöletkeltés, társadalmi sztereotípiák használata, kifejezett szexuális tartalom, az agresszió vagy a vulgarizmus tisztelete jelenhetnek meg a kategóriában

(forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/Television_content_rating_systems)

A kategóriák bár a rendeletben foglaltan kerülnek megállapításra, de azok alkalmazását nem testületi jelleggel teszi előírásá a jogalkotó, sokkal inkább önszabályozási jelleggel a műsorszolgáltató társaságokra, filmszínházakra, televíziós társaságokra bizza. A szabályok betartását a televíziózás körében a Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji (KRRiT), mint a Nemzeti Rádió és Televízió Hatóság felügyeli. Tevékenysége körében a Hatóság büntetést szabhat ki nem csak a nem megfelelő kategória használatáért, de annak elmulasztásáért is.

A Lengyel filmszínházakban a filmek kategóriába sorolása némiképp eltér a televíziós kategóriáktól a következők szerint:

- **BO** (*Bez ograniczeń*) – Korhatár nélkül megtekinthető
- **6** – 6 éves kor felett ajánlott (ez nem hivatalos kategória, és csak néhány filmszínház használja; a kategória egyéb variáció is előfordulnak, például 7, 8, 9 vagy 10 éves kortól ajánlott);
- **12** – 12 éves kor felett ajánlott;
- **15** – 15 éves kor felett ajánlott;
- **18** – csak felnőttek számára ajánlott;

- **21** – csak felnőttek számára ajánlott, szükségtelen erőszakot tartalmaz, csak néhány film került ebbe a kategóriába (például Irreversible, Le Dobermann, Caligula, Baise-Moi).

A jövőbeni fejlődés irányát mutatja a 2009 júniusában Litvániában elfogadott ifjúságvédelmi törvény mintájára készült törvénytervezet. Ennek Lengyel jogba ültetésével sor kerülhet a homoszexuális, biszexuális vagy a poligám kapcsolatokat fiatalok körében bemutató alkotások betiltására. A szabályozás kereszttüzeiben állnak ezen kívül azok az üzenetek, melyek erőszakot, horrort, gyilkosságot vagy önkielégítést támogatóan az ifjúságot célozzák.²⁹

A nemzeti és az európai munkák támogatása a lengyel média törvényben is megjelenik. A nemzeti nyelven készült műsorok számára a negyedéves műsoridő minimum 33 %-át fenn kell tartania a televíziós műsorszolgáltatóknak kivéve ez alól a hír-, reklám-, sport-, teleshopping-, teletext-, és játékműsorokat. [BA 15. § (1)] A rendelkezés a rádiós műsorszolgáltatókra ugyancsak kiterjed. [BA 15. § (2)] Az európai munkák számára a televíziós műsorszolgáltatók negyedéves műsoridejének legalább 50%-át kell fenntartaniuk a korábbi kivételek figyelembevételével. [BA 15. § (3)] Mentességet és kedvezményeket ezen rendelkezések alól a nemzeti Tanács adhat a műsorszolgáltatók szolgáltatása megkezdésének első évében, tematikus programok körében amennyiben azok program száma nem elegendő, illetőleg a pusztán műholdas vagy kábeles közvetítésű és ellenérték fejében elérhető programok esetében azzal azonban, hogy a nemzeti és európai készítésű műsorok arányát fenn kell tartani. [BA 15. § (4)]

A közszolgálati kötelezettségek előírása egyrészt törvényben, másrészt a 2001-ben összeállított Etikai Kódexben önszabályozás formájában történik. Említésre méltó ezenkívül az egyes műsorszolgáltatói engedélyekben egyedileg megállapított kötelezettség szabás is. A legnagyobb mértékű önszabályozást a Lengyel Közszolgálati Televízió Küldetés Nyilatkozatában találjuk ebben a témában, miszerint a lengyel televízió törekszik arra, hogy egyensúlyt érjen el a különböző álláspontok és nézőpontok bemutatásában.³⁰

A közszolgálati kötelezettségek körében a közszolgálati műsorszolgáltatóknak lehetővé kell tenniük a politikai pártok számára, hogy a nagyobb társadalmi ügyekben bemutassák álláspontjukat. [BA 23. § (1)] Emellett az országos kereskedelmi testületek és a munkavállalói szervezetek számára is meg kell nyitni az előbbieken említett lehetőséget. [BA 23. § (2)]

Nemcsak a társadalmilag fontos ügyekben, hanem az állami politika megismertetése esetében is nyilvánosságot kell biztosítani azzal, hogy a felsőbb állami szervek számára elő kell segíteni, hogy közvetlenül bemutathassák és elmagyarázhatassák az állami politikai nézeteket, álláspontokat, állásfoglalásokat. [BA 22. § (2)] Ez a közszolgálati kötelezettség kapcsolódik a kormányzati közleményeknek a választási ciklusokban történő közzétételének különös szabályozásához. A választások alatt minden, a választásban résztvevő testületnek biztosítani kell, hogy választási programjukat műsorszolgáltatókon keresztül is bemutathassák. A választásban részt vevő testület, aki jelöltet állít a Sejm, a Szenátus, az önkormányzat vagy az Európai Parlament képviselőinek választásán. [BA 24. § (1)] Ilyen választási ciklus az előbbieken túlmenően a Lengyel Köztársaság Államfőének jelölése is. [BA 24. § (2)] A politikai függetlenség megtartásával lehetőséget kell biztosítani továbbá a népszavazási kampányban résztvevő testületek számára, hogy a népszavazási programot a műsorszolgáltatók igénybevételével a társadalom széles rétegeihez eljuttathassák. [BA 24. § (3)] Ehhez kapcsolódó részletszabályokat az Országos Népszavazásról szóló törvényben állapítja meg a törvényalkotó.³¹

²⁹ <http://catholicexchange.com/2009/06/22/119669/>

³⁰ The Mission of the Polish Television as a Public Broadcaster (3. old.)

³¹ Act on Nationwide Referendum Art 48 (1)

4. A kereskedelmi műsorszolgáltatók piacra lépése

A műsorszolgáltatási engedélyezés szabályai egyrészt a Műsorszolgáltatási Törvény V. fejezetében, valamint a Műsorszolgáltatási Tanácsnak a pályáztatási eljárásról szóló 2007. január 4-én kelt, valamint a pályáztatási díjakról szóló 2000. február 4-én kelt rendeleteiben. A kábeles műsorszolgáltatást végzők regisztrációjáról szóló 2004. augusztus 7-én kelt, valamint a regisztrációs díjról szóló 2004. november 24-én kelt Műsorszolgáltatási Tanács rendeletek a kábeles műsorszolgáltatásra egyértelműen más eljárást és egyszerűsített regisztrációt írnak elő.

A törvény rendelkezéseinek értelmében a kereskedelmi műsorszolgáltatóknak engedélyt kell szerezniük [BA 33. § (1)] a műsorszolgáltatás megkezdéséhez. Az engedélyt a Nemzeti Tanács Elnöke adja meg a Nemzeti Tanács határozata alapján. [BA 33. § (2)–(3)]

Műsorszolgáltatási engedélyért folyamodhat bármely természetes személy, akinek állandó tartózkodási helye Lengyelország területén van, illetőleg olyan jogi személy, akinek székhelye Lengyelországban van. [BA 35. § (1)] Azon társaságoknak, amelyeknek tulajdonosai között külföldi természetes vagy jogi személyek is vannak, abban az esetben van lehetőségük engedélyért folyamodni, ha a külföldi részesedés kevesebb mint 49%. Ezenkívül a társaság alapító okiratának tartalmazni a kell egy klauzulát, mely szerint az igazgatótanácsban a lengyel állandó tartózkodási hellyel rendelkező lengyel állampolgárságú személyek többséget élveznek, a külföldi személyek szavazati joga nem haladja meg a 49 százalékot az általános üléseken, illetőleg a felügyelő bizottságban a lengyel állandó tartózkodási helyű, lengyel állampolgárságú személyek vannak többségben. [BA 35. § (2)] Az Európai Unió bármely tagállamában székhellyel vagy állandó tartózkodási hellyel rendelkező személyek is szerezhetnek műsorszolgáltatási engedélyt Lengyelország területére kiterjedően azzal, hogy a fenti követelmények rájuk nem vonatkoznak. [BA 35. § (3)]

A pályázónak az engedélyezési eljárás során a következő kritériumoknak kell különösen megfelelni:

- az engedélyben előírt műsorszolgáltatási program és a pályázó által ajánlott program egyezése;
- a pályázó pénzügyi kötelezettségvállalása a műsorszolgáltatásért;
- a műsorszolgáltató által vagy a műsorszolgáltatóval közös produkcióként előállított műsorok tervezett mértéke;
- a nemzeti nyelven előállított, illetőleg az európai munkák tervezett mértéke;
- a kommunikációs és a tömeg médiára vonatkozó szabályoknak történő megfelelés. [BA 36. § (1)]

A műsorszolgáltatási engedély nem adható meg abban az esetben, ha a pályázó általi műsorszolgáltatás a nemzeti kultúra érdeksérelmével járna, a közérkölc, elfogadott magatartási szabályok vagy az illem áthágásához vezetne, a nemzetbiztonságot veszélyeztetné, esetleg államtitoksértéshez vezetne. Az engedély kiadásának gátja lehet ezen túlmenően a pályázó által az engedéllyel elnyert tömegmédián belüli tulajdon koncentrációja. [BA 36. § (2)]

Az engedélyeket 10 évre, az Elektronikus Kommunikációs Hivatal elnökének egyetértésével kapják meg a nyertes pályázók. [BA 36. § (3), 37. § (3)] Amennyiben a pályázati eljárás során frekvencia foglalásával, fenntartásával élnek, a Telekommunikációs Törvény 114. és 115. cikkét értelemszerűen alkalmazni szükséges, míg a 116. cikkben foglaltak nem kerülnek alkalmazásra. [BA 37. § (3)a]

A pályázati eljárás egyéb különleges szabályait az Elektronikus Kommunikációs Hivatallal egyetértésben a Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanács határozatában teszi közzé. [BA 37. § (4)]

Az engedélynek tartalmaznia kell különösen a műsorszolgáltató székhelyét, a tevékenységet, amelyre az engedély kiadásra került, a közvetítés módját (földfelszíni, műholdas, kábeles).

Továbbá meghatározásra kerül a műsorszolgáltatás és közvetítésének ideje, a közvetítés kezdődőpontja, az engedély lejárat dátuma, a műsorszolgáltatáson belül a hazai produkciók részarányát. [BA 37. § (1) 4)–7)]

Az egyes közvetítési módokhoz különböző, egyéb, engedélybeli tartalmakat is megállapít a törvény. A földfelszíni műsorszórás esetén az állomás helyét, az antenna helyzetét, magasságát, a transzmitter erejét és maximális sugárzását, az antenna sugárzási mintáját, a frekvenciát, valamint a polarizációt is tartalmazni a kell az engedélynek. [BA 37. § (1) 3) a–f]

A műholdas közvetítési mód esetén az engedély tartalma kiegészül a használt műhold nevével, a használt műhold pozíciójával, a frekvenciával, valamint a transzponder erejével. [BA 37. § (1) 3) g–j]

A kábeles műsorszolgáltatás esetében a főállomás helyét, valamint a kábelrendszerrel letakart területet kell az engedélynek tartalmaznia. [BA 37. § (1) 3) k–l]

A műsorszolgáltatási tevékenység egyéb vonatkozásaira is megállapíthat speciális szabályokat az engedély, amennyiben ez a törvényben foglalt rendelkezésekkel összhangban szükséges. [BA 37. § (2)]

A földfelszíni műsorszórás engedélyezési díja a következő táblázatban foglaltak szerint alakul:

Number of inhabitants	Fee in PLN		
	Radio		Television
	MF waves	UHF waves	
up to 0.5 million	L x (29 + 16 x K)	L x (571 + 314 x K)	L x (1,200 + 660 x K)
over 0.5 million up to 5 million	L x (857 + 31 x K)	L x (8,571 + 314 x K)	L x (18,000 + 660 x K)
over 5 million	L x (2,286 + 31 x K)	L x (22,857 + 314 x K)	L x (48,000 + 660 x K)

(forrás: Regulation of the National Broadcasting Council of 4th February 2000 concerning the fees for awarding a broadcasting licence to transmit radio and television program services)

K a lakosság szám tízezres kerekítéssel

L az engedélyben foglalt műsorszórási évek száma

A kábelrendszeren keresztül történő műsorszolgáltatás engedélyezési díja:

Number of subscribers to the cable network	Fee in PLN	
	Radio	Television
Up to 5,000	100+0.15 x P	500+0.45 x P
5,000 to 20,000	500+0.15 x P	1,000+0.45 x P
Over 20,000	1,000+0.15 x P	1,500+0.45 x P

(forrás: Regulation of the National Broadcasting Council of 4th February 2000 concerning the fees for awarding a broadcasting licence to transmit radio and television program services)

P az egyéni előfizetők száma a kábelhálózatos műsorszolgáltatásra.

A műholdas továbbközvetítés engedélyezési díja:

Fee in PLN	
Radio	Television
3.000+500 x L	10.000+1.000 x L

(forrás: Regulation of the National Broadcasting Council of 4th February 2000 concerning the fees for awarding a broadcasting licence to transmit radio and television program services)

L a továbbközvetítéssel lefedett műsorszolgáltatások száma az engedélyben foglaltak szerint.

A lengyel médiaszabályozás sajátossága a korábban már említésre került szociális műsorszolgáltató intézményének bevezetése. A szociális műsorszolgáltatóknak is pályázatot kell benyújtaniuk a birtokukban levő engedély meghosszabbítására nem később, mint 12 hónappal a lejárat előtt. Az újabb engedély kiadása, valamint a fennálló engedély visszavonása a műsorszolgáltatótól csak abban az esetben tagadható meg, ha jogerős ítélettel tiltották el attól a műsorszolgáltatási tevékenységtől, amelyet az engedély lefed, valamint ha a műsorszolgáltatási engedélyben foglaltakat esetleg a Műsorszolgáltatási Törvényben foglaltakat nagymértékben megsérti. [BA 35.a § (1)–(2), 38. § (1)–(2)] A szociális műsorszolgáltatókra a pályázati eljárás során is különleges szabályok vonatkoznak. [a 34. és a 36. § (1)–(2) nem alkalmazandó].

A kábeles műsorszolgáltatók korábban említett eltérő szabályozása értelmében a kábeles műsorszolgáltatónak bejelentéssel kell élnie a Nemzeti műsorszolgáltatási Tanács felé. A bejelentésnek a következő dokumentumokat kell tartalmaznia:

- bejelentés nyomtatványa;
- a telekommunikációs törvénynek megfelelően a telekommunikációs üzleti tevékenységek sorába történt regisztráció másolata;
- dokumentumok, szerződések, engedélyk, melyek bizonyítékkul szolgálnak arra, hogy a továbbközvetítés nem sérti a műsorszolgáltató jogait;
- nyilatkozat a kábeles műsorszolgáltatásba bevezetett programokról, és azokról, amelyek tovább közvetítése nem kötődik bejelentéshez.³²

A bejelentés alapján a Tanács határozatával dönt arról, hogy nyilvántartásba veszi vagy sem a szolgáltatót, illetve nyilvántartást vezet valamennyi bejelentett műsorszolgáltatóról. A nyilvántartásnak a következőket kell tartalmaznia:

- nyilvántartási száma;
- nyilvántartás dátuma;
- műsor jelölése;
- a műsorszolgáltató neve és székhelye;
- a kábel hálózat megjelölése;
- a telekommunikációs engedély száma;
- érvényesség határideje;
- esetleges program közvetítési tilalom;
- esetleges bejegyzés törlésének oka;
- egyéb megjegyzések.³³

³² Regulation of the National Broadcasting Council of 17 august 2004 Concerning Detailed Procedures and Manner of Keeping Register of Program Service sin Cable Networks, as well as Modell Register and Model Application for Registration (Cable Registration Regulation) Art 4. (3) 1-3)

³³ Regulation of the National Broadcasting Council of 17 august 2004 Concerning Detailed Procedures and Manner of Keeping Register of Program Service sin Cable Networks, as well as Modell Register and Model Application for Registration (Cable Registration Regulation) Art 6. (1)

A továbbkövetítés regisztrációjáért az alábbi díjak kerülnek felszámításra:

- 50 PLN minden egyes műsorszolgáltatásért, amennyiben az előfizetők száma nem lépi át az 1000 főt;
- 100 PLN, ha az előfizetői szám 1001 és 30000 között van;
- 200 PLN, amennyiben az előfizetők száma 30001 és 60000 között van;
- 300 PLN, ha az előfizetői szám 60001 és 100000 közötti;
- 400 PLN, amennyiben az előfizetők száma meghaladja a 100000 egyéni előfizetőt.³⁴

³⁴ Regulation of the National Broadcasting Council of 24 november 2004 Concerning fees for registration in the register of program services retransmitted in cable networks Art 1. (1)

5. Külső és belső pluralizmus a kereskedelmi műsorszolgáltatásban

A kereskedelmi műsorszolgáltatásra nem csak a pályáztatási eljárás keretében vonatkoznak speciális szabályok. A kiegyensúlyozott, pártatlan, független és pontos tájékoztatás követelményei egyrészt a Műsorszolgáltatási törvény alapelveiként kerültek megfogalmazásra, így ezek a követelmények minden műsorszolgáltatóra terhet rónak.

A közszolgálati televízió küldetési nyilatkozatában megfogalmazza, hogy a lengyel közszolgálati televízióknak örködni kell az autonómiája és függetlensége megőrzése felett. Kinyilatkoztatásra kerül az is, hogy a lengyel közszolgálati televízió nem kedvezhet egyetlen fél álláspontjának sem, meg kell tartani a pártatlanságát és meg kell teremteni annak valamennyi jogilag lehetséges módját, hogy valamennyi törvényesen elfogadhatónak ítélt álláspont nyilvánossághoz jusson.³⁵

A kereskedelmi televíziók bár élhetnek ehhez hasonló nyilatkozattétellel, de erre sem törvényi, sem szabályozhatósági kötelezettségük nincsen.³⁶

A pártatlanság kötelezettsége azonban levezethető a lengyel alkotmányból is, ahol a nemzeti televíziós és rádiós műsorszolgáltatási tanács tagjai számára írja elő a törvényalkotó, hogy nem tarthatnak sem politikai sem gazdasági társuláshoz, nem vehetnek részt olyan közéleti tevékenységben, mely a posztjukkal összeegyeztethetetlen. [214. § (2)]

A pártatlan tájékoztatáshoz hozzá kapcsolható az egyes társadalmi szervezetek és csoportok, az egyházak és kulturális csoportok hozzáférése a médiához. Ezen a területen a Műsorszolgáltatásról szóló törvény ad némi eligazítást, de csak a közszolgálati média tekintetében. [BA 21. § (1) a)] A kisebbségekről szóló törvény ugyan foglalkozik a kérdéssel, de mindössze a közigazgatás és az állam hatáskörében szól arról a kötelességről, hogy célzott és intézményes támogatással kell szolgálni a kisebbségek által létrehozott televíziós és rádiós alkotásokat.³⁷

A telekommunikációs törvény értelmében a fogyasztóknak az ár, a szolgáltatási minőség és választék esetében biztosítandó a maximális kedvezmény lehetősége. [Telecommunications Act, a továbbiakban: TA 189. § (2) 1) a] Majd előírja, hogy Az Európai Unió állampolgárainak érdekei támogatandóak különösen a szociálisan rászorulóknak és a fogyatékosok szükségleteinek feltárása nyomán. [TA 189. § (2) 3) e] A fent felsorolt törvényhelyeken kívül a Műsorszolgáltatásról szóló törvényben nem találunk olyan rendelkezést, melynek értelmében a kereskedelmi műsorszolgáltatókra egyéb a pluralizmus és a széles néprétegek hozzáféréseinek biztosítását róná.

A média koncentrációs rendelkezések a lengyel média jogában ugyancsak több törvényben található szabályok összességéből állnak elő. A versenyről és a fogyasztók védelméről szóló törvény általános érvennyel és minden ágazatra kiterjedően írja elő, hogy mit kell domináns pozíciónak tekintenünk. Ennek értelmében a domináns pozíció akkor jön létre, amennyiben a vállalkozás abban a helyzetben van, hogy lehetősége nyílik arra, hogy a releváns piacon a hatékony versenyt, azzal, hogy jelentős mértékű befolyással bír, mely lehetővé teszi számára, hogy versenytársaitól, szerződéses partnereitől és a fogyasztóktól függetlenül tevékenykedjen. Vélelem alapján amennyiben a vállalkozás piaci részesedése meghaladja a 40 százalékot, domináns pozíciót tart fent.³⁸ A Műsorszolgáltatásról szóló törvény az engedélyezés körében korlátozza a média vállalkozások koncentrációját. Az engedély nem adható meg, illetőleg

³⁵ The Mission of the Polish Television as a Public Broadcaster, june 1994, 3–4. old.

³⁶ Independent study on Indicators for Media Pluralism in the Member States, 514. old., 4.1.4.

³⁷ Act on National and Ethnic Minorities Art 18 (1)–(4)

³⁸ Act on Competition and Consumer Protection Art. 4. (10)

annak visszavonásáról kell rendelkezni, amennyiben az engedélyért folyamodó az engedély megtartásával vagy megszerzésével az adott területen domináns pozícióhoz jut a tömeg médiában. [BA 36., 38. §] A Műsorszolgáltatási törvény értelmében a Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanács saját hatáskörében értékeli a pályázók domináns pozícióját. A lengyel verseny törvény lehetőséget ad a média szektoron belül a piacok szegmentálására, aszerint, hogy mi tekinthető a fogyasztók számára helyettesíthető szolgáltatásoknak.³⁹ Példának okáért a Polskapresse ügyben⁴⁰ a Verseny és fogyasztóvédelmi Hivatal⁴¹ állásfoglalása szerint a bulvár sajtó önmagában külön piaci réteget képez szennáció centrikus karaktere okán. Hovatovább az ingyenes újságokat is ki kell venni és különálló piaci szegmensként kezelni, amikor a (helyi) napilapok homogén termékcsoportját vizsgáljuk. A piac földrajzi dimenzióját figyelembe véve azonban a nemzeti és helyi sajtó viszonya szerint a kulcsfontosságú a megkülönböztetésben az utóbbi korlátozott területen történő terjesztése.⁴² A piacra lépés mellett a felvásárlások és egyesülések esetében a műsorszolgáltatásról szóló törvény értelmében az engedélyt vissza kell vonni, amennyiben a műsorszolgáltatás során a szolgáltató a versenytörvényben foglaltak szerinti domináns pozíciót ér el a tömegmédiában releváns piaci szegmensében, illetve amennyiben más személy (akár jogi akár természetes) közvetlen vagy közvetett ellenőrzése alá kerül a műsorszolgáltató tevékenysége. [BA 38. § (2) 3–4]

A telekommunikációs törvény az elnök hatáskörébe utalja, hogy amennyiben a releváns piacon nincs hatékony verseny, eljárást kezdeményezzen és a jelentős piaci erőfőlényrel rendelkező telekommunikációs társasággal szemben a törvényben lefektetetteknek megfelelő szabályozó hatósági intézkedéseket alkalmazzon. [TA 24. § (1)] A gazdasági társaságok egyesülése, szétválása, vagy egyéb formaváltsa esetében a műsorszolgáltatási jogok a Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanács határozatába vagy végzésébe foglalt egyetértésében szállhatnak át a jogutód társaságra. Az egyetértés visszavonására kerül sor akkor, amennyiben a műsorszolgáltató a versenytörvényben foglaltak értelmében a releváns piaci szegmensben belül jelentős erőfőlényhez jut a tömegmédiában, illetőleg amennyiben a jogutódlással más személy közvetlen vagy közvetett ellenőrzést gyakorol a műsorszolgáltató tevékenysége felett. [BA 38.a § (3)] Említésre méltó, hogy amíg a televíziós és rádiós műsorszolgáltatás esetében tehát a versenytörvény mellett szektor specifikus ágazati szabályozás is védelmezi a verseny tisztaságát, addig a nyomtatott sajtó esetében mindössze a versenytörvény az, amely gátat szab az egyesülések és felvásárlások esetében a sajtóban létrejövő domináns piaci szereplőknek. A lengyel versenyszabályozásban nem találunk keresztmédia jellegű szabályokat.⁴³

A médiakoncentráció felügyeletét a műsorszolgáltatók esetében elsősorban a Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanács végzi, de jelentős együttműködésben a Verseny Hivatallal.

A Verseny Hivatal a reklámok és más műsorszámok verseny torzító vagy versenykorlátozó jellegére tekintettel, illetőleg abban az esetben, ha a verseny törvény bármely rendelkezésének sérelmét vélelmezi saját hatáskörében eljárást kezdeményez, melynek során írásbeli kéréssel fordul a Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanácshoz, hogy a Tanács adatot szolgáltatson, mely azonosítja a jogsértő tartalmú műsor vagy reklám megrendelőjét, kérheti a műsorszám vagy reklám felvételének ingyenes másolatának a kérésétől számított 7 napon belüli megküldését. [BA 20.a § (1)–(2)]

A Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanácshoz valamennyi műsorszolgáltatónak éves pénzügyi jelentést kell eljuttatnia a Számviteli Törvénynek megfelelően. (BA 37.a)

³⁹ Klimkiewicz, B. (2004) "Poland". in: Baksić-Hrvatín, S. – Kucić, L. – Petković, B. (eds.): *Media Ownership and its Impact on Media Independence and Pluralism*. Ljubljana, Peace Institute.

⁴⁰ OCCP, decision of 11 February 2004 in Case RWR 7/2004, Polskapresse.

⁴¹ Office for Competition and Consumer Protection (OCCP)

⁴² Institute of European Media Law (EMR) (2005) *Media Market Definitions: A Comparative Legal Analysis, Final Report*, Chapter 9., Poland, 12. old.

⁴³ Independent Study on Indicators for Media Pluralism in the Member States, Ernst&Young, 522. old., 6.1.2.2.

6. A kereskedelmi műsorszolgáltatás finanszírozása

A kereskedelmi műsorszolgáltatás a közszolgálati műsorszolgáltatástól eltérően nem vagy csak csekély mértékben támaszkodhat állami támogatásra az Európai Unió szinte valamennyi országában. Lengyelországban a kereskedelmi műsorszolgáltatók bevételeinek jelentős hányadát a reklámokból és a szponzorációból befolyó összegek adják.

A reklámszabályok részben a verseny törvény rendelkezéseivel együtt, részben a tisztességtelen piaci magatartásokról szóló törvénnyel együtt alkalmazandók. Érdekesség, hogy a konzorcium rendszerű reklámtevékenység, mint az ún. Argentín rendszerű gazdasági vagy kereskedelmi tevékenység a lengyel jog szerint a fogyasztói jogokat sérti és a tisztességtelen piaci magatartás fogalmi körébe tartozik.⁴⁴

A Műsorszolgáltatási Törvény külön meghatározza a reklám, a rejtett reklám, a szponzoráció fogalmát az értelmező rendelkezések között.

A törvény értelmében a reklám jelenti mindazokat a műsorokat, amelyek megrendelője eltér a műsorszolgáltatójától, melyek áruk vagy szolgáltatások eladását segítik elő, okot szolgáltatnak valamire vagy ötletet adnak, esetleg más a reklám megrendelője által kívánt hatást váltanak ki, és amelyek díjazás vagy egyéb ellenszolgáltatás fejében kerülnek műsorszolgáltatásra. [BA 4. § (6)]

A törvény szerint a rejtett reklám fogalma körébe tartozik, ha valamely termék, szolgáltatás, név, üzleti név, márkanev, védjegy, tevékenység, amely a termék vagy a szolgáltatás előállítójához kapcsolódik, olyan félrevezető módon kerül megjelenítésre ellenszolgáltatás fejében a műsorszám előállítója által, melyből nem vagy nem egyértelműen állapítható meg a reklám jelleg. [BA 4. § (11)]

A szponzoráció közvetlen vagy közvetett finanszírozása vagy társ finanszírozása az adott produkciónak, közvetítésnek, vagy műsorszámnak a műsorszolgáltatótól vagy producertől eltérő személy részéről az által, hogy elhíresült nevét, márkanevét vagy védjegyét, termékét vagy szolgáltatását, illetőleg a szponzor egyéb tulajdonosi bizonyítványát, üzleti tevékenységét felhasználja. [BA 4. § (7)]

Az audiovizuális reklámokra vonatkozó szabályok értelmében a reklámnak minden esetben jól elkülönítenet és felismerhetően kell a program rendbe illeszkednie amellet, hogy nem a műsorszolgáltatótól való származását egyértelműen jelölni kell. [BA 16. § (1)] Ezek a kritériumok a teleshopping jellegű műsorokra azonos módon érvényesek.

A reklámozás időtartamának szabályozása szerint a reklámok nem léphetik túl a napi műsorkeret 15 százalékát azzal, hogy a teleshopping jellegű műsorokkal együtt sem haladhatják meg a napi műsorkeret 20 százalékát, illetőleg az óránkénti 12 perces időtartamot. [BA 16. § (2)]

A teleshopping jellegű műsorszámok számára fenntartott ablak a törvény értelmében minimálisan 15 perces, maximálisan 3 óras lehet. A minimális időkeretből azonban maximum 8 darabot használhat fel a műsorszolgáltató egy naptári napban. [BA 16. § (3)]

A Nemzeti Műsorszolgáltató Tanács állapítja meg azokat a szabályokat, amelyek alapján a reklám és teleshopping műsorokat televíziós vagy rádiós közvetítésre kerülhetnek. (BA 16. §)

A reklám és teleshopping műsorok és műsorablakok elhelyezése a műsorszámok között a következő szabályok betartásával lehetséges.

⁴⁴ <http://www.paiz.gov.pl/index/?id=bedc7106ffa9616ddc27e360b9ac02a6>

A reklám és teleshopping szpotok csak olyan módon kerülhetnek a műsorok közé beszurásra, ha ezeknek a műsoroknak az integritását és értékét, illetőleg a jogtulajdonosok jogait nem sértik. [BA 16.a § (2)]

Olyan műsorok és sportesemények közvetítése esetén, melyek részekre osztottak, vagy oszthatóak, a reklám szpotok csak az egyes önálló részek között helyezhetők el. [BA 16.a § (3)]

A 45 percet meghaladó televízió filmek, kivéve a sorozatokat, 45 perces periódusonként egyszer szakíthatóak meg reklámmal és teleshopping szpottal. További megszakításokra csak akkor van lehetőség, amennyiben a műsorszám legalább 20 perccel hosszabb, mint 2 vagy több 45 perces periódus. [BA 16.a § (4)] Az egyéb programokban a megszakító reklámok televízióban 20, rádióban 10 percenként helyezhetők el. [BA 16.a § (5)] Bizonyos műsorszámok azonban egyáltalán nem szakíthatóak meg reklámokkal:

- a hírek és aktuális események közvetítése,
- a vallásos tartalmú műsorok,
- a 30 percnél rövidebb dokumentumfilmek és tudósítások,
- a gyermek műsorok. [BA 16.a § (6)]

A közszolgálati műsorszolgáltatók műsorai nem tartalmazhatnak megszakító jellegű reklámokat. [BA 16.a § (7)]

A reklámidőre vonatkozó megszorítások mellett a termékcsoportok szerint is alkalmazandóak bizonyos megkötések. Nem reklámozhatóak a dohánytermékek, azok fogyasztásával kapcsolatos vagy azt szimbolizáló termékek, ahogyan azok a termékek sem, amelyek a dohánytermékeket utánozzák. Ez a megkötés az 1995. évi az egészségnek a dohány és a dohánytermékek használatának hatásával szembeni védelméről szóló törvényben megfogalmazottakkal összhangban érvényesül. [BA 16.b § (1) 1)] Az alkohol tartalmú italok reklámozása is tilos az 1982. évi a józanul nevelésről és az alkoholizmus visszaszorításáról szóló törvénnyel összhangban. [BA 16.b § (1) 2)] A kizárólag rendelvénnyel ellenében kapható gyógyszerek és gyógyászati szolgáltatások reklámozása szintén tilos az 1991. évi egészségügyi intézményekről szóló, valamint a 2001.évi gyógyszerészeti törvények értelmében. [BA 16.b § (1) 3–4)] A szerencsejátékok reklámára is vonatkoznak megkötések. Az 1992. évi szerencsejátékról és kötött fogadásokról szóló törvénnyel összhangban tilos a kártya játékok, a kocka játékok, a pénznyerő automaták, a video-lottó és az egyéb fogadások reklámozása. [BA 16.b § (1) 5)]

A gyermekek védelme értelmében a kifejezetten gyermekeket célzó vásárlásra ösztönző reklám tilos, a reklám nem szólíthat fel kiskorúakat, hogy szüleiket vagy más felnőtteket a reklámban megjelenő áru vagy szolgáltatás vásárlására vagy igénybevételére ösztönözzék. Illetőleg a reklám nem építhet a kiskorúaknak a szüleik, tanáraik vagy más személyek iránti bizalmára, nem mutathat be kiskorút erőszakos helyzetben. Továbbá nem közölhető tudatosan nem észlelhető reklám. [BA 16.b § (2) 1–5)]

A személyiség védelme érdekében a reklámok nem sérthetik az emberi méltóságot, nem lehetnek a faji, nemi vagy nemzetiségi tekintetben diszkriminálóak, nem sérthetnek vallási vagy politikai meggyőződést, nem befolyásolhatják hátrányosan a kiskorúak testi, lelki és erkölcsi fejlődését, nem bátoríthatnak egészségre, biztonságra vagy a környezet védelme tekintetében káros magatartásra. [BA 16.b § (3) 1–5)]

A burkolt reklám szintén tilos. (BA 16.c §) A teleshopping (televíziós vásárlási) műsorokra vagy ablakokra a fentebb leírt reklámszabályok azonos módon vonatkoznak. [BA 16.b § (4)]

A lengyel jog szerint külön szabályok vonatkoznak a gyógyszerek reklámozására, ahol az alábbi szöveget a képernyő minimum 20 százalékát lefedve mindenképp kötelező megjelentetni:

Az alkalmazást megelőzően olvassa el a mellékelt tájékoztatót vagy kérdezze meg kezelőorvosát vagy gyógyszerészét, mivel bármelyik nem megfelelően használt gyógyszer veszélyeztetheti életét vagy egészségét.

A szabályozás értelmében a figyelmeztetés a hirdetési felület alsó felében a felületnek nem kevesebb mint 20 százalékát elfoglalva kell megjelenjen, azzal, hogy a szövegnek a háttérből kiemelkedőnek, láthatónak, olvashatónak, mozdulatlanak kell lennie és vízszintesen, a szöveg rendelkezésére álló felület aljától és tetejétől kevesebb mint a felület felére helyezetten a sorok közti távolságot a betűmérettől nem nagyobb mértékűen szabva. A figyelmeztetés tisztán, lengyel nyelven olvashatóan legalább 8 másodpercre jelenjen meg a képernyőn. A szabályok az audio reklámokra és a nyomtatott sajtóra éppúgy vonatkoznak, ám a nyomtatott sajtóban a figyelmeztető szöveg a következőként kell, hogy megjelenjen:

„Használat előtt olvassa el a beteg tájékoztatót, mely tartalmazza az alkalmazási javaslatot és ellenjavallatot, kedvezőtlen mellékhatásokra vonatkozó adatokat, az adagolást és a gyógyszerészeti termékre vonatkozó információkat, vagy kérdezze meg kezelőorvosát, vagy gyógyszerészét, mivel valamennyi gyógyszer veszélyeztetheti az életet vagy az egészséget nem megfelelő alkalmazás mellett.”

Illetőleg az utóbbi esetben a reklámfelületnek nem kevesebb, mint 10 százalékát kell lefednie a figyelmeztetésnek. Illetve a korábban említett olvashatósági követelményeken túl a figyelmeztetést abban az esetben, ha a hirdetés több oldalon átfutó, az első oldal alján kell megfelelő módon elhelyezni.⁴⁵

A szponzoráció szabályai szerint a szponzorált műorszám elején vagy végén is azonosítható módon fel kell tüntetni a szponzor adatait. Az adatok köre kiterjed a szponzor nevére, üzleti nevére, védjegyére, egyéb üzleti azonosítójára, üzleti tevékenységére, szolgáltatásának vagy termékének egyszerű képmására. [BA 17. § (1)] Amennyiben az előbbi azonosító elemek a reklámszabályok szerint nem alkalmasak a képi megjelenítésre, akkor ezek nem kerülhetnek sugárzásra. [BA 17. § (2)] A szponzoráció fontos szabálya, miszerint a szponzor nem befolyásolhatja az általa támogatott műorszám tartalmát, valamint a műorszám műsorra tűzésének idejét oly módon, mely a műorszolgáltató függetlenségét érintené. A szponzoráció nem mentesítheti a műorszolgáltatót a műorszám tartalma tekintetében rá nehezedő felelősség alól. [BA 17. § (3)] A reklámszabályoktól némileg eltérő módon a szponzoráció esetében maga a támogatott műorszám sem sarkallhat a szponzor vagy harmadik fél termékének, szolgáltatásának megszerzésére vagy használatára. [BA 17. § (4)] A szponzorok személyi körében is találunk megkötéseket. Nem szponzorálhat audiovizuális műsorokat politikai párt, kereskedelmi szövetség, munkavállalói szervezet, illetőleg olyan természetes vagy jogi személy, akinek elsődleges gazdasági tevékenysége azon áruk vagy szolgáltatások előállítása, melyek reklámozása a törvény értelmében tiltott. [BA 17. § (5)] A sportesemények közvetítését sem szponzorálhatja olyan testület vagy gazdasági szervezet, amelynek elsődlegesen olyan termék vagy szolgáltatás előállítása vagy forgalmazása a reklámszabályok szerint tiltott. [BA 17. § (6)] A sport közvetítések mellett az alábbi műorszámok szponzorációja is törvényileg tilos:

- hírek, kivéve a sport közvetítéseket és időjárás jelentéseket,
 - szociális vagy politikai jellegű kommentárok,
 - fogyasztói és gyakorlati tanácsadó műsorok,
 - választási műsorok, vagy azokkal szorosan összefüggő választási kampány-műsorok.
- [BA 17. § (7)]

⁴⁵ Regulation of the Minister of Health on the advertising of medicinal products of 21 November 2008

A Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanács határozza meg a szponzoráció részletes szabályait, melyek között szerepelnie kell a műsorszórás ideje meghatározására, a szponzor adataira, illetőleg a szponzorhoz és a szponzorációhoz kapcsolódó információknak a műsorszám előtti vagy az azt követő közleményben, illetőleg a műsorszám beharangozójában történő közzétételére vonatkozó szabályokat. Az előbbieken hivatkozott Tanácsi határozatnak meg kell határoznia azt is, hogy a műsorszolgáltatónak mennyi ideig és milyen módon kell megőriznie a szponzorált program felvételét, illetve az ahhoz kapcsolódó információk körét.
[BA 17. § (8)]

7. Köszolgáltatás

A törvény a közszolgálati műsorszolgáltatás feladataként a következőket határozza meg:

- országos és regionális televízió- és rádióműsorok készítését és terjesztését, külföldi vételre szánt lengyel és idegen nyelvű műsorszolgáltatás nyújtását, valamint más műsorszolgáltatások nyújtását, amelyek a helyi közösségek demokratikus, társadalmi és kulturális igényeit szolgálják;
- tematikus műsorszolgáltatások nyújtását, amennyiben a szolgáltató ilyen szolgáltatás nyújtására engedélyt kapott;
- műsorszóró hálózat kiépítését és üzemeltetését;
- teletext szolgáltatás nyújtását;
- új műsorkészítési és műsorterjesztési technológiák fejlesztését;
- az audiovizuális szolgáltatásokhoz kapcsolódó kereskedelmi tevékenység folytatását, ideértve az export és import tevékenységet;
- művészeti, irodalmi, tudományos és oktatási tevékenység támogatását;
- a lengyel nyelv ismeretének terjesztését;
- a nemzeti és etnikai kisebbségek és a regionális nyelveket beszélő közösségek igényeinek figyelembevételét, ideértve a kisebbségi és regionális nyelveken történő híradást;
- oktatási programok készítését, illetve a lengyel származású és a külföldön élő programokhoz hozzáférés biztosítása.

Bár a törvény nevesíti a kisebbségvédelmi előírásokat, azokhoz a kisebbségi műsorokra vonatkozó arányszámokat nem tartalmaz. Kifejezetten lengyel sajátosság, hogy a közszolgálati kötelezettségek egyértelműen meghatározott értékrend mentén szerveződnek.

A közszolgálati műsorokkal szemben támasztott követelmények szerint azokat az üzenettartalma iránti felelősségnek, valamint a közszolgáltatás megbecsültsége iránti igénynek kell irányítania. Amellett hogy a közszolgálati műsorszolgáltatóknak kötelességük a megbízató információk közlése, elő kell mozdítaniuk a nézetek és a közvélemény fejlődését. Fontos szerepet játszik a közszolgáltatás kiteljesedésében a kultúra az oktatás és a tudomány fejlődése, a keresztény értékrend tiszteletben tartása és az általános etikai alapelvek követelményei. A fentiek mellett a családi kötelek erősítése, az egészséges életmód propagálása, illetőleg a társadalmi problémák kezelésében történő szerepvállalás is a közszolgálati kötelezettségek sorába tartozik.⁴⁶

A hozzáférés tekintetében az államnak és a politikai pártoknak csak úgy mint a közigazgatás szerveinek ingyenes műsoridőt kötelesek biztosítani a műsorszolgáltatók az alábbi tárgykörökben:

- állami politika közvetlen bemutatása
- politikai pártok, szakszervezetek, munkaadói érdekképviseletek állásfoglalásának kifejtése
- műsorszolgáltatók ingyenes szolgáltatásáról szóló tájékoztatása
- választásokhoz kapcsolódóan azon résztvevő személyeknek, szervezeteknek választási programja.

⁴⁶ Közép-Európai szabályozási megoldások – Lengyelország, in: Lengyel–Polyák–Szóke: *Nemzeti tartalmak előállításával, szerkesztésével és átvitelével összefüggő tartalmi és pénzügyi feltételrendszer kialakítása. A közszolgálati műsorszolgáltatás szabályozási kérdései.* 2007., 91. old.

Az önszabályozási elem a 2001-ben elfogadott Etikai Kódex, mely szól többek között a hírek és vélemények szétválasztásáról, a reklám és a szerkesztői tartalom szétválasztásáról, az információ szerzés lehetőségeiről, illetőleg az újságírói függetlenség kérdéseiről.

A lengyel közszolgálati műsorszolgáltató vezetését az igazgatóság látja el, melynek tagjait felügyelő tanács választja. A felügyelő tanács tagjait a szabályozóhatóság és egy tagját a pénzügyminiszter nevezi ki. A függetlenség zálogai, hogy a pártok a kinevezésben közvetlenül nem vesznek részt, az igazgatóság a műsorszervezet alakításának kérdéseibe nem szólhat bele, ezt szolgálja továbbá az a tény, hogy a vezető és felügyeleti szervek mandátumainak különböző és a parlamenti ciklusoktól is eltérő az időtartama.⁴⁷

A közszolgálati műsorszolgáltatók finanszírozása több forrásból történik. Az előfizetési díjak mellett a reklám és szponzorációs bevételek, a műsorjogok értékesítése, valamint a közvetlen költségevetési támogatások a jelentős források. Az előfizetési díj a lengyel alkotmánybíróság egy döntése értelmében adók módjára behajtható díjak közé tartozik, így azt a parlament hivatott megállapítani. Jelenleg a parlament 2005-ös döntése szerint az előfizetési díjak megállapítása a minimálbérhez viszonyítva kerül sor. A 2005-ös adatok szerint a bevételek kb. 60%-át teszik ki a reklám és szponzorációs források, és mintegy 28%-ra tehető az előfizetési díjból származó bevételek.⁴⁸

⁴⁷ Uo., 92. old.

⁴⁸ Uo., 93. old.

8. Műsorterjesztés, új technológiák szabályozása

A jelenlegi lengyel média törvények még nem tartalmazzák a digitalizációval kapcsolatos új technológiákra vonatkozó különleges szabályokat. A földfelszíni digitális átállás modellje a Lengyel Köztársaságban a Műsorszolgáltatási Átállási Stratégiából⁴⁹ vezetve le a következőket kell, hogy szolgálja:

- a média közérdekvédelmi szerepe, így különösen az információhoz való jog, művészeti és kulturális javak, politikai és nézőpontbeli pluralitás;
- az hazai audiovizuális felhasználások elősegítése a lengyel nyelvű műsorok készítőinek és terjesztőinek támogatása által;
- egyenlő esélyt nyújtani a kábeles vagy IPTV-s szolgáltatáshoz még hozzá nem férők számára a műsorok széles választéka tekintetében;
- a jelenleg analóg terjesztésű műsorszolgáltatók számára hozzáférés biztosítása a digitális térben;
- technológiai, gazdasági és piaci fejlesztések előmozdítása a lengyel digitalizáció körében;
- egyenlő esélyek biztosítása közszolgálati és kereskedelmi szolgáltatók számára;
- műsorok széles körének elérhetővé tétele, az információs társadalmi szolgáltatások hozzáadott értékével;
- a műsorszórók és a műsorszolgáltatók számára jobb lehetőségek elérhetővé tétele, mellyel a szolgáltatásukat területileg is kiterjeszthetik és szélesebb körben elérhetővé válnak;
- az eLengyelország Stratégia és az EU irányelvek implementációjához megfelelő feltételek előteremtése;
- a rádió frekvenciás spektrum hatékonyabb elosztása.

Azokban az országokban, mint amilyen Lengyelország is, ahol már működik a digitális televíziózás, meghatározott időpontig az analóg és digitális terjesztés párhuzamosan zajlott, illetve zajlik. Ez azt jelenti, hogy egy ideig a kétféle terjesztési mód egymás mellett él, bizonyos analóg csatornák elérhetőek digitális úton is, ugyanakkor vannak csak digitálisan terjesztett adások is. A *simulcasting* időszaka eltérő lehet, attól függően, hogy a jogalkotó a hosszabb, vagy a rövidebb idejű átállást tartotta megfelelőbbnek. Az átmeneti időszak ilyen formán szabályozási kérdéseket vet fel, médiapolitikai döntések, állami szerepvállalás szükséges a digitális átállást segítő környezet kialakításához. Dönteni kell a *simulcasting* időtartamáról, feltételeiről, tartalmi kérdéseiről. A lengyel Átállási Stratégiában a *simulcasting* idejét rövidre szabva, 12 hónapban meghatározva,⁵⁰ a germán rövid távú átállási modellel operálva jelölte meg a digitális átállásért felelős bizottság.⁵¹ A Stratégia alapján a multiplexekben a hozzáadott szolgáltatások mértéke csak a Nemzeti Műsorszolgáltatási Tanács által annak határozatában meghatározott mértékű lehet.⁵² A Stratégiában található az egyes multiplexek által minimálisan szolgáltatandó műsorok meghatározása, illetve a technikai átállás, azaz a csatornák végső felszabadításának ideje, melyre a 2017-es év került kitűzésre.⁵³ Az átállási tervben 10 lépésbe foglalva valósul meg a teljes digitális átállás. Az

⁴⁹ Broadcasting Switchover Strategy, ITID Poland, 2004–2014.

⁵⁰ Broadcasting Switchover Strategy, ITID Poland, 2004–2014., 23. old., 5. 4)

⁵¹ Uo. 20. old.

⁵² Uo. 24. old., 5. 10)

⁵³ Uo. 22. old.

analóg műsorterjesztés adott területen akkor lehetséges, ha az alábbi feltételek mindegyike megvalósul:

- a területi lefedettség 95% feletti;
- a vételi lefedettség 90% feletti.⁵⁴

Az analóg terjesztés teljes lekapcsolásának várható idejére a 2014-es év került kitűzésre.⁵⁵ Az átállás során a digitális műsorszórás elindítása a következő területi forgatókönyvet kell, hogy kövesse:

1. fázis	Poznan, Varsó
	Kalisz, Konin, Pila
	Gniezno
2. fázis	Wroclaw
	Plock, Ciechanow, Siedlce, Opoczno
	Ostroleka
3. fázis	Olsztyn, Elblag
	Ilawa
	Gizycko
	Gdansk, Leborg, Czersk Pomorskie
4. fázis	Walbrzych, Jelenia Gora, Bogatynia
	Klodzko, Luban
	Lodz
5. fázis	Krakkó, Rabka, Krynica
	Tarnow, Zakopane
	Gorlice
	Zielona Gora, Zagan
6. fázis	Katowice, Wisla
	Czestochowa
	Bialystok, Hajnowka, Suwalki
7. fázis	Lublin, Deblin, Zamosc
	Kielce
8. fázis	Szczecin, Bialogard
	Swinoujscie, Koszalin
9. fázis	Rzeszów, Lezajsk
	Przemysl, Bieszczady
10. fázis	Opole, Bydgoszcz

(forrás: Broadcasting Switchover Strategy, ITID Poland, 2004–2014., D függelék 3–4.)

⁵⁴ Uo. 23. old., 5. 5)

⁵⁵ Uo. 24. old., 5. 6)

Felhasznált irodalom

The Constitution of The Republic of Poland

Broadcasting Act of The Republic of Poland

Licence Fees Act of The Republic of Poland

Act on National and Ethnic Minorities and on the Regional Languages

Labour Code of The Republic of Poland

Code of Civil Procedure of The Republic of Poland

Penal Code of The Republic of Poland

<http://www.non-discrimination.net/content/media/2008-PL-Summary-country-Report-final.pdf;jsessionid=0FAC04DE7ED4EC2FA9F45DB939F0C003>